

УПОТРЕБАТА НА АНГЛИЙСКИ ДУМИ В БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК-УМЕСТНО ИЛИ МОДЕРНО

Невена Найденова, Леда Георгиева

Тракийски университет, Стопански факултет, България, Стара Загора 6000

nevenanaidenova@abv.bg, ledageorgieva@gmail.com

ABSTRACT

With this article, the authors aim to consider the growing entering of foreign words from English and their use in various areas of public life. Whether these words are useful, which are the situations where they are used; is their use regular phenomenon or uncontrollable modern trend or Bulgarian language is becoming nearly extinct as the nation itself.

Key words: foreign words, international terminology, trends, economic terms

Използването на чужди думи в даден език е явление, което е характерно за всички езици, особено сега в модерните времена, свързани с техника и технологии, компютри, интернет и т.н. Нека обаче си дадем сметка за какви чужди думи става въпрос, защото всички знаем, че чуждите думи са два вида: чуждици и заемки. Чуждици са онези чужди думи, които навлизат в езика и за които ние имаме съответната българска дума, докато заемките са чужди думи, които „заемаме” от даден език, защото ние нямаме такива в нашия и го обогатяваме.

Спорът за употребата на чуждите думи винаги е присъствал в нашия език още от времето на Възраждането, когато бележити наши радетели на езика и будители са се борили с чуждото поклонничество и са се стремили да опазят българското във всяко едно отношение. Друг е въпросът, че никоя нация не може да живее изолирано една от друга, така че е съвсем естествен феномен употребата на думи с чужд произход. Особено силно навлизане на чужди думи се случва по време на периода, в който новобългарският език се формира по времето на Възраждането и след турското робство. Много силно влияние на руски, френски и турски се наблюдава през 80-те години на миналия век, много гръцки, латински и западноевропейски думи идват в Български чрез руски, а арабските и персийски чрез турски. Много от заемките са се установили в езика ни по време на турското робство и са се разпространили не само в разговорния стил, но и в политиката, икономиката, спорта и т.н. Пресата и телевизионните предавания изобилстват с думи като *руишет, далавера, хазна, борч* и др.

Днес България е в състояние на преход и промени в сферата на културата, политиката, икономиката, туризма и технологиите, така че се наблюдава засилен интерес към английския език като международен и езика на бизнеса. За много хора изразът „Не знаеш ли език си за никъде” стана като нарицателен. Има се предвид най-вече английски език. От тук и силното му влияние не само в български, но и в другите езици. Когато хората разговарят те не се замислят за произхода на думите, които употребяват, така че думи като *университет, граматика, реторика, математика, интернет* и др. са абсолютно възприети и ясни за всички членове на обществото, тъй като те се приемат като културни заемки, усъвършенстват езика ни и най-важното ние нямаме български думи, с които да ги заменим. По друг начин обаче се гледа на чуждиците, те са толкова разпространени вече в езика ни, че понякога определени слоеве ги предпочитат пред българските думи. Примерите са навсякъде: *коментар* вместо *обяснение*, *бизнес* вм. *работа*, *мениджър* вм. *управител*, *интеграция* вм. *обединение*, *спонсор* вм. *дарител*, *модификация* вм. *изменение*, *промоция* вм. *представяне*, *реклама*, *тренд* вм. *тенденция*, *чат* вм. *разговор*, *шопинг* вм. *пазаруване*,

лизинг в м. на изплащане и т.н. Все пак тези чуждици са разбираеми и напълно възприети от голяма част от обществото (изключения правят хората по малките селца). Представете си ситуация, в която отивате в селската кооперация и питате някой дядо или баба „Къде е мениджъра” или пък „Какви са новите трендове в селското стопанство”, „Има ли интеграция в тяхното село”. Как биха реагирали тези хора, дали ще разберат въпросите ви? Нека да оставим бабите и дядовците по затътените селца, да приемем, че много от тях не са достатъчно образовани и изостават от темповете, с които се движи модерното общество. Да погледнем големите градове и хората със самочувствие за възпитание и образование. Напоследък стана много модерна думата *колаборация*. За всички е ясно първо, че думата е чуждица, второ за тези, които знаят английски е разбираемо, че става въпрос за *сътрудничество, съвместна работа*, но какво разбират тези, които не знаят английски? А по-възрастните и децата? Правилна ли е употребата на тази дума, в какви ситуации се използва и защо изобщо се употребява, при условие, че имаме хубава българска дума - *сътрудничество*? Дали стават по-модерни хората, използващи чуждици, или е въпрос на престиж? Докъде ще стигнем ако продължаваме да заменяме българските думи с чужди, замисляме ли се над факта, че така загубваме езика и идентичността си като нация?

По същият начин стои въпроса за употребата на абривиациите. Примерите са много- SMS, GP, CD, DVD, GSM, E-mail, CV, DJ, и т.н. Понякога хората използват израза личен лекар, а понякога GP, т.е. вече говорим за език на две нива на българско и чуждо влияние, ясно и понятно за всички. Как обаче чуждиците се приспособяват към граматичните модели и норми на нашия език? Например думата мениджър получава граматичните категории: съществително име, със значение мъжки род, единствено число и може да се членува съответно като такова (с пълен член-мениджърът или с кратък-мениджъра), демокрация-по окончанието –я е в ж. р. ед. ч. и може да получи член –та за ж. р. При абривиациите е същата тенденция, т.е. те преминават към определен род по прилика с българските окончания. Например CD, тъй като –и, и –е са окончания за ср. р. всички казват едно сиди, или сидито.

Друго очевидно нахлуване на чуждици се наблюдава при имената, с които съвременните майки и татковци кръщават своите деца: *Денис, Ричард, Саманта, Стивън, Алекс, Робърт, Томас, Жаклина, Памела* и т.н. Как бихте се обърнали към детето си галено ако се казва *Ричард* - Ричко ли? Като че ли никога досега не бе навлизила такава силна вълна на чуждопоклонничество сред българите!

Новите неща в живота внасят и нови наименования на промените. Така се появяват неологизмите. Те или навлизат от други езици, или ние си ги създаваме за наши нужди. Всички говорят за превентивна медицина, а не за предпазна и самият израз звучи много по-терминологично. Но ако дадена дума не се използва тя просто изчезва от езика – тъй нареченото „чистене”. Формирането на езика е дълъг и естествен процес, който не търпи крайни пуристи, нито пък чуждопоклонници. Културата се променя, навлизат нови технологии, развиват се изкуството, спорта, порядките сред хората и всичко това носи новите промени. Най-чувствителното звено е лексиката на даден език, то търпи най-значителните промени. „*Днес закусваме с мюсли, работим в офиси, инсталираме софтуер, провеждаме презентации, ходим по партита, гледаме екиъни, четем трилъри...*” Но и да искаме да преведем на български някой от тези изрази няма да успеем, или ще звучи смешно. Абсолютното избягване на чужди думи е невъзможно. По-важното е да знаем къде и как да ги използваме. Много често дадени среди употребяват чуждиците с претенциите за много високи познания, или пък смятат това за модерно. Дори политиките се стремят да ги използват много повече от останалите прослойки, като се опитват да завоалират това, което искат да кажат, или да избегнат точен отговор по дадени въпроси, или просто да покажат на слушателите си колко знаят чужди езици! Това съответно обърква слушателя и променя темата на разговор.

Заклучение:

Не можем да спрем навлизането на чужди думи, но нека тяхната употреба е премерена и ясна! Всяка нова дума се вписва в езика ако е подходяща, лесна за запомняне и произнасяне и ясна по смисъл! Когато технически или други термини нямат съответствие в български език е разбираемо да вземем английската дума, но няма смисъл да използваме friend вместо приятел, или buy вместо довиждане. Уважението към родния език е тясно свързано с националната ни гордост, нашите предци, детските ни спомени и нашата идентичност!

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА:

1. Андрейчин, 1954. Л. Андрейчин. Въпросът за чистотата в българския език IV 1954, стр. 308
2. Бобчева, 2008. И. Бобчева. Английски заемки в българския език
3. Дончева, 2009, Д. Дончева. Българският език и има ли нещо останало от него? 2009
4. Йорданова, 1994. Л. Йорданова. Езикът на промяната. София, 1994.
5. Марков, 1991. Георги Марков. Българска документална проза
6. Найденова, 2010. Н. Найденова. Семантично значение на някои икономически термини в български и английски език, Стара Загора, Trakia journal of sciences 2010. 8, 336-340.
7. Попова, Диана Попова. За употребата на английски думи в българската преса – инвазия, глобализация или претенция.